

РЕЗЮМЕ

С. В. Куприкова. Пути реализации проектной методики при обучении иностранного языка.

В статье рассматривается проблема проектной методики на занятиях по иностранному языку. Представлены различные аспекты использования метода проектов, его этапы и виды работ. Проанализировано влияние метода на коммуникативные способности студентов, уровень их практического владения иностранным языком. Доказано, что именно проектная методика направлена на развитие творческих способностей студента, стимулирование его самостоятельной продуктивной учебной деятельности. По мнению автора, реализация проектной методики при обучении иностранному языку позволяет усовершенствовать учебный процесс, повысить мотивационный потенциал студентов и уровень владения иностранным языком.

Ключевые слова: проектная методика, межкультурное общение, самореализация личности, творчество, технология, личностно-ориентированный подход.

SUMMARY

S. Kuprikova. Ways of design methodologies implementation for foreign language teaching.

The article deals with the problem of design methodologies at foreign language lessons. Various aspects of design methodologies, its stages and kinds of its activity are given. The influence of the method on students' communication skills and the level of their practical knowledge of a foreign language are analyzed. The aim of design methodologies is the development of students' creative abilities and encouraging of their independent productive learning activities. According to the author's opinion the implementation of design methodologies for teaching foreign language allows to improve the learning process, increase students' motivation potential and have a command of a foreign language.

Key words: design methodologies, intercultural communication, personal fulfillment, creativity, technology, student-oriented approach.

УДК 378.12: 008

Ю. Е. Лавриш

Національний технічний університет України «КПІ»

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У РЕАЛІЯХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто науковий зміст і значення педагогічної культури викладача іноземної мови вищої школи. Проаналізовано педагогічну культуру як складову професіоналізму викладача іноземної мови, від якої залежить якість підготовки фахівців у ВНЗ. Визначено основні складові педагогічної культури та розкрито їх вплив на формування професійної компетентності викладача. Наголошується значення полікультурного компоненту під час формування педагогічної культури викладача іноземних мов. Представлено методи, які має застосовувати викладач з метою побудови заняття відповідно до принципів і критеріїв педагогічної культури.

Ключові слова: культура, педагогічна культура, викладач вищого навчального закладу, компоненти педагогічної культури, педагогічна майстерність, педагогічний професіоналізм.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта має бути зорієнтована на постійний саморозвиток студентів та їхню спроможність не тільки йти в ритмі прискорення змін навколишнього світу, а й випереджати його виклики. За таких умов одним з найважливіших компонентів роботи зі студентською молоддю стає формування педагогічної культури у взаємовідносинах: викладач-студент, що дасть змогу поповнити свою присутність у європейському освітянському просторі, адаптуватися до світового педагогічного досвіду.

Педагогічна культура є однією з найважливіших складових культури суспільства. Від рівня сформованості педагогічної культури викладача залежить культура студента, який у майбутньому буде відтворювати та збагачувати культуру суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Найбільш послідовно і систематично основи педагогічної культури висвітлено в прибічників духовного ренесансу ХХ ст. (М. Бердяєв, В. Зеньковський, М. Лоський, В. Соловйов та ін.), представників філософської думки (М. Грушевський, М. Драгоманов, Б. Кістяківський, П. Юркевич та ін.). У науковій літературі цю проблему досліджували філософи: Л. Аза, А. Азархин, М. Бахтин, М. Каган, С. Кримський, П. Кравчук та ін., низка сучасних учених, а саме: Д. Баденюк, Є. Бондаревська, А. Вербицький, Є. Гармаш, Є. Гришик, В. Давидович, М. Дьяченко, І. Зязюн, Л. Кандибович, В. Малахов, І. Мартинюк, О. Мороз, І. Неговський, Н. Ничкало, Л. Подоляк, В. Сидоренко, В. Юрченко та ін.

Під час аналізу сучасних досліджень з педагогічної культури викладача виокремлюються такі основні підходи до визначення сутності педагогічної культури: педагогічна культура як частина загальнолюдської культури, що включає характеристики педагогічного процесу як сукупність цінностей, що характеризують особистість, освітній заклад, державу, суспільство в цілому (О. Бондаревська, О. Гармаш, Є. Захарченко, О. Одарюк, П. Щербань та ін.); педагогічна культура як вищий рівень педагогічної майстерності, професійної компетентності, що формується у процесі професійної діяльності (А. Барабанщиков, С. Муцинов, М. Скрипник, В. Сухомлинський та ін.); педагогічна культура як складна система цінностей – регуляторів педагогічної діяльності (В. Гриньова, І. Ісаєв, Т. Колодько, Н. Крилова, Н. Мазур та ін.).

Деякі вчені ототожнюють поняття «педагогічна культура» з поняттям «професіоналізм педагога». Б. Дьяченко визначає його як психологопедагогічний феномен, який ґрунтується на педагогічній культурі й професійній самосвідомості, що являє собою складну діалектичну взаємодію педагогічного мислення, педагогічних здібностей, професійних

знань і вмінь, індивідуально-особистісних характеристик педагога, які виявляються в його духовності, інтелігентності, гуманізмі й реалізуються в творчій педагогічній діяльності [1, 6].

Мета статті – розкрити сутність педагогічної культури викладачів іноземних мов ВНЗ. Основними завданнями ми визначили: визначення компонентів педагогічної культури, аналіз їх впливу на формування професійної компетентності викладача.

Актуальність дослідження підтверджується фактами, що на сьогодні проблема формування педагогічної культури викладача іноземної мови вищої школи залишається малодослідженою; серед учених немає одностайної думки щодо визначення поняття «педагогічна культура викладача іноземної мови ВНЗ».

Виклад основного матеріалу. За будь-яких підходів до визначення культури («професійна культура», «інтелектуальна культура», «комунікативна культура», «культура почуттів і відносин», «культура поведінки», «педагогічна культура») інше, дослідники констатують її суспільну природу, визначають інтелектуально-моральний клімат суспільства, оскільки культура і суспільство – явища навіть тотожні. Ми розглядаємо педагогічну культуру як комплекс норм поведінки викладача і студента у процесі навчальної діяльності, не нівелюючи їхні індивідуальні властивості, а даючи їм можливість розвитку.

Сучасні масштаби дослідження культури соціуму, соціально-педагогічної діяльності у вищій освіті, їхнє проектування і моделювання підтверджують зацікавленість наукового співтовариства в розв'язанні нашої проблеми. Розуміння повноти поняття педагогічної культури у взаємодії викладач-студент, суспільства та особистості, вітчизняна вища освіта, як невід'ємна частина загального суспільного процесу, сьогодні обирає такі орієнтири, які мають ґрунтуватися на аналізі ступеню сформованості професійно значущих інтегральних якостей студентів, таких як: комунікативність, етика, емпатія. Ці якості можуть бути виявлені за умови належної загальної культури викладача і студента в сучасних реаліях вищої освіти.

У руслі психологічної освіти зроблена спроба цілісного підходу до побудови моделі педагогічної культури викладача, в якій розглядаються особливості його педагогічної праці через побудову більш загальних моделей життєдіяльності особистості в цілому. Це продиктовано тим, що викладач вищої школи знаходиться на перехресті практично всіх течій у соціумі.

Беручи до уваги наукові дослідження сучасних науковців (А. Барабанщикова, І. Ісаєва, В. Гринькова, М. Васильєва, В. Суханцева), можна виокремити такі головні компоненти педагогічної культури викладача: педагогічні цінності, домінуючі професійні мотиви, професійно значущі якості, професійні знання, педагогічна майстерність і професійні вміння. Таким чином, видатні освітяни визначали такі основні риси педагога: глибокі знання, методична вправність, висока духовність, ерудиція, національна гідність, вимогливість, тобто все те, що визначає педагогічну культуру викладача.

Педагогічна культура викладача повинна відповідати загальним вимогам до культури фахівця в навчальній діяльності вищої школи, що дає нам змогу розглядати цей феномен, орієнтований на взаємовідносини викладач-студент. За висновками І. Ісаєва [3], характеристика складної системи соціокультурного буття ґрунтується на новому розумінні включення особистості в культурні взаємодії різних утворень, які дали можливість автору викласти розуміння особливостей включення особистості на таких рівнях: ментальному, індивідуально-культурному, субкультурному та транссубкультурному. Ці рівні дають змогу визначити особливості формування педагогічної культури у вищій школі.

Так, ментальний рівень – це джерело індивідуального мікрокультурного середовища, в якому особливу роль відіграють власні відношення стосовно реалій культури.

Індивідуально-культурний рівень забезпечує поле культурної діяльності, поведінку, спілкування, яке дає змогу реалізувати культурну свідомість і самосвідомість, яка, на думку С. Чорної [6], висвітлює внутрішню сутність самого себе як суб'єкта, оцінює свої можливості, здібності та діяльність.

Субкультурний рівень забезпечує спілкування та комунікації в межах соціальних груп і міжособистісних взаємодій, коригує загальнонаціональну і загальнолюдську культури. Важлива, на нашу думку, функція субкультури полягає в тому, що вона є життєво необхідною для становлення особистості студента з метою його соціалізації.

Сфера транссубкультурного середовища охоплює деякі аспекти міжнаціонального спілкування, є тим макрокультурним простором, який задає різні варіанти педагогічних культурних контекстів, з якого впливає джерело загальнолюдських цінностей та загальнолюдських ідеалів.

Виходячи з таких позицій, ми можемо виділити такі ознаки педагогічної культури, орієнтованої на взаємовідносини викладач-студент,

а саме: передача духовних цінностей та процес їхнього збереження, взаємодія різних форм людської творчості. На нашу думку, саме викладач іноземної мови має можливість упроваджувати ці процеси в навчання, оскільки вивчення іноземної мови ґрунтується на таких принципах: орієнтація на полікультурне навчання, інтегративний комунікативно-діяльнісний підхід до мовної освіти, залучення найсучасніших технологій до розвитку засобів масової комунікації з ціллю полікультурної освіти. Ми вважаємо, що ознаками сформованості полікультурного компоненту професійної компетентності викладача є: сформоване світосприйняття студентів; усвідомлення себе носіями національних цінностей; розвинена комунікативна культура студентів, а саме: знання етики дискусійного спілкування й взаємодії з людьми, які дотримуються інших поглядів, віросповідань, з представниками інших культур; толерантність, повага до мови, релігії, культури різних націй.

Відповідно до вищезазначених ознак і принципів, з метою вдосконалення педагогічної культури викладачі іноземних мов мають і вносити корективи у визначення основних завдань занять. Виховна мета може бути інтерпретована як навчання в дусі діалогу культур і виховання взаєморозуміння й терпіння щодо інших культур, здатності ставитися до них з повагою. Тлумачення освітньої мети може бути доповнене більш глибоким засвоєнням рідної культури через зіткнення з іншою культурою та взаємодію з нею, а також розширенням мовного, соціального та інтелектуального горизонту тих, хто навчається.

На нашу думку, до практичних завдань навчання іноземним мовам з метою формування полікультурного можна віднести, насамперед, такі:

- формування уявлень про культуру усного та писемного спілкування мовою, яка вивчається;
- навчання дотриманню правил формальної й неформальної мовленнєвої поведінки іноземною мовою;
- формування та розвиток умінь використання іноземної мови як інструменту міжкультурного спілкування;
- навчання вмінню адекватно описувати свою культуру іноземною мовою;
- навчання стратегіям самонавчання на основі використання дистанційних засобів навчання іноземних мов (включаючи спілкування з представниками інших культур через систему Інтернет).

Завдання комплексності й інтегративності залучення студентів до навчальної діяльності, розвитку їхньої духовної культури й професійної

майстерності спричиняють необхідність створення систематичних і послідовних методів культурологічного впливу впродовж усього процесу навчання. Формування педагогічної культури вимагає відмінної соціально-психологічної системи взаємодії між студентом і викладачем, так і зміщення аспектів у побудові професіограми особистості викладача та розробці критеріїв його майстерності [7]. З огляду на це, ми визначили низку методів, що застосовуються в психології та педагогіці для вивчення окремих аспектів у формуванні педагогічної культури, і які збігаються за характером їхньої дії. Це проєктивні, інформаційно-репродуктивні та проблемно-пошукові методи. Розглянемо їх у наступній послідовності.

Проективні методи ґрунтуються на динамічному напрямі психології, дають змогу виявити у студента конкретні почуття, переживання, емоційно реагувати на певний навчальний матеріал.

Інформаційно-репродуктивні методи, а саме – лекції-діалоги, лекції-диспути, прес-конференції, бесіди, семінарські заняття тощо допомагають розкрити студентам цінність навчального матеріалу, виробити способи адекватного розуміння даної інформації.

Проблемно-пошукові методи активізації самостійної діяльності студентів виконують завдання розвитку особистісного емоційно-усвідомленого ставлення до обраної теми, доповіді, спецкурсів, спецсемінарів тощо. За умови здійснення теоретичних і практичних занять зі студентами, ці методи є перспективою щодо моделі формування педагогічної культури у взаємодії викладач-студент.

Загальна культура має безмежні форми втілення, визначення яких повністю неможливе, а головне завдання в педагогічній підготовці викладача полягає в тому, щоб урахувати найважливіші вимоги сьогодення вищої школи. Найсуттєвішими якостями сучасного викладача ми вважаємо гуманізм, ерудицію, інтелігентність, такт, толерантність, самосвідомість, усебічний розвиток. Ці якості можна об'єднати навколо системоутворюючого поняття світогляду – фокусу людського бачення світу, міри розуміння навколишнього оточення, соціальних відносин і цінностей.

Світогляд викладача вищої школи є основою педагогічної культури, котра об'єднує у свідомості студента і формує цінності, включає в себе не лише ті елементи, які є спільними для всіх людей, а й ті, що є специфічними для кожного конкретного суб'єкта.

Висновки. Отже, з позицій культурологічного аналізу результати педагогічної культури слід розглядати в аспекті якісних характеристик різноманітних взаємин викладача зі студентами, розвиваючи тим самим

індивідуальну своєрідність. Таке розуміння чинників педагогічної культури зумовлює і напрям розгляду професійно значущих якостей викладача. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, ми можемо визначити, що педагогічна культура викладача вищої школи – це органічний взаємозв'язок сукупності загальнокультурних і педагогічних цінностей, професійних знань, умінь, навичок, педагогічної майстерності, необхідних для успішного здійснення освітньо-виховного процесу у ВНЗ.

Нами зроблена спроба цілісного аналізу складових та особливостей педагогічної культури викладача іноземної мови. Ми вважаємо, що для повноцінних взаємовідносин викладач-студент, варто в основу покласти таке: широко впроваджувати психолого-педагогічні знання та створити цілісну систему культурологічного впливу на особистість студента впродовж усього періоду навчання у вузі.

Таким чином, ми визначили, що педагогічна культура, орієнтована на взаємовідносини викладач-студент у сучасних реаліях вищої освіти відзначається певною специфічністю, яка зумовлена станом асинхронності у розвитку різних аспектів щодо даних особистостей, а саме: інтелектуальних, соціальних, емоційних. Саме завдяки цьому на етапі становлення життєвого задуму студентів, викладач має сформувати в них високі особистісні цінності, відповідні їм життєві цілі, здатність глянути на себе зі сторони та творити впорядкований і гармонійний світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко Б. А. Развитие профессионализма молодого учителя в системе послдипломной освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Б. А. Дьяченко. – К., 2000. – 19 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник [для вищих педагогічних навчальних закладів] / І. А.Зязюн. – К. : Вища школа, 1997. – 350 с.
3. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
4. Одарюк С. Значення вищої освіти у формуванні педагогічної культури майбутнього спеціаліста / Світлана Одарюк // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 7. – С. 43–46.
5. Черньонков Я. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Я. О. Черньонков. – Кіровоград, 2006. – 20 с.
6. Чорна С. Педагогіка культури викладача в школі: навчально-методичні рекомендації до спецкурсу для магістрантів / С. Чорна. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 40 с.
7. Щербань П. Сутність педагогічної культури / Петро Щербань // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 67–71.

РЕЗЮМЕ

Ю. Э. Лавриш. Педагогическая культура преподавателя иностранного языка в реалиях высшего образования.

В статье рассмотрено научное содержание и значение педагогической культуры преподавателя иностранного языка высшей школы. Осуществлен анализ педагогической культуры преподавателя высшего учебного заведения как составной профессионализма, от которого зависит качество подготовки специалистов в вузах. Определены составляющие педагогической культуры и раскрыто их влияние на формирование профессиональной компетенции преподавателя. Раскрыто значение поликультурного компонента во время формирования педагогической культуры преподавателя. Представлены методы, которые должны применяться с целью построения занятия согласно принципам и критериям педагогической культуры.

Ключевые слова: культура, педагогическая культура, преподаватель высшего учебного заведения, компоненты педагогической культуры, педагогическое мастерство, педагогический профессионализм.

SUMMARY

Yu. Lavrysh. Pedagogical culture of a foreign language teacher in reality of higher education.

The present article observes scientific significance and pedagogical essence of a high school teacher's pedagogical culture. According to evidence teacher's pedagogical culture is an indispensable component, the level of which influences the specialists' training quality at higher educational establishment. Pedagogical culture components have been analyzed and their impact on professional competency has been demonstrated. The attention is drawn to the meaning of polycultural component for pedagogical culture of a teacher. The article represents the main methods which should be applied by teachers in order to compound lessons according to pedagogical culture principals and criteria.

Key words: culture, pedagogical culture, high school teacher, pedagogue's professionalism, components of the pedagogical culture, pedagogical mastery.